

Ladislav Vidman, Étude sur la correspondance de Pline le Jeune avec Trajan. Rozpravy Československé akademie věd, řada společenských věd, ročník 70, sešit 14. Praha 1960. Stran 116.

Tato studie ke korespondenci Plinia Mladšího s císařem Traianem není, jak autor sám zdůrazňuje, opakováním a prolínáním všeho, co bylo kdy o této otázce napsáno, nýbrž omezuje se s chvályhodnou věcností jen na problémy, v jejichž řešení mohl autor po bedlivém rozboru všech dopisů, uváděných v edicích jako X. kniha Pliniových listů, dospět k pozitivním závěrům anebo říci k nim aspoň něco nového. Vidman si je přitom velmi dobře vědom velké důležitosti této korespondence jako historického pramene pro poznání toho, jak se starý systém římské provinciální správy na začátku 2. stol. n. l. postupně měnil. Pokud pak jde o sbírku samu, je přesvědčen — jak se zdá právem — že odpovědi, které dostával Plinius z Říma, byly psány samým císařem, a to jako jeho osobní rady pro jednotlivé případy, tedy nikoli jako obecně platná nařízení. Autor se zabývá i otázkami chronologickými a z dat, která byla zdůvodňována a obhajována staršími badateli, dává za pravdu spíše rokem pozdějším, tj. přiklání se k tomu, že byl Plinius praetorem r. 95 a že spravoval Bithýnií a Pontus v letech 111—113. Pádně také odmítá námitky, které byly vzneseny proti úplnosti této korespondence. Dobře promyšlené jsou i kapitoly, ve kterých se rozebírá otázka, v jaké funkci a za jakým účelem byl Plinius do Malé Asie poslán.

Nemálo pozornosti věnuje autor městskému zřízení, jehož účty a zejména stavební výdaje Plinius na císařův rozkaz pečlivě kontroloval. Důležité je také autorovo konstatování, že se v rozebírané korespondenci nenajdou žádné průkaznější známky nějaké krize tehdejší municipální společnosti, tj. že na začátku 2. stol. n. l. nelze ještě v pramenech z municipálního života postihnout příznaky krize otrokářské společnosti, která později zachvátila celou říši.

Mnoho se již v odborné literatuře psalo o Pliniově listě týkajícím se křesťanů a o Traianově odpovědi na něj. Často se dokonce předpokládaly i jakési zákony, které vydali proti křesťanům Nero a Traianus, ale jsou známa i tvrzení, že je třeba ze spisů Tacitových a Pliniových vyloučit místa o křesťanech jako pozdější interpolace. Toto hyperkritické stanovisko k pramenům se nyní obecně odmítá, a proto je i Vidman přesvědčen o pravosti všech těch údajů, které v Pliniových dopisech o křesťanech nacházíme. Ale přitom se Vidman zcela správně nezotožňuje ani s těmi badateli, kteří mluví o jakýchkoli zákonech vydaných proti křesťanům v 1. a na začátku 2. století. Je totiž právem přesvědčen, že Neronovo pronásledování, místně i časově omezené, nebylo podloženo žádným zákonem a že ani v Traianově odpovědi Plinioví nelze spatřovat žádný reskript; nanejvýš to bylo nezávazné precedens, tedy něco podobného, jak tomu bylo v té době i s jinými centralistickými zásahy císaře do místních provinciálních záležitostí.

Rozborem Pliniový korespondence s císařem Traianem se tedy Vidman snaží upřesnit naše vědomosti o poměrech a správě římských provincií v době, kdy moc římského státu dosáhla svého vrcholu, přičemž ovšem správně varuje před mechanickou aplikací toho, co víme o tehdejších poměrech v Bithýnií a Pontu, na všechny ostatní provincie. Každá římská provincie, zejména ve východní polovině římské říše, měla totiž své osobité zvláštnosti, závislé na dřívějším jejím historickém vývoji, a tyto zvláštnosti byly za principátu ústřední vládou více méně respektovány. Svědčí o tom ostatně i Traianovy rady a příkazy, neboť postrádají důsledně jednotnosti. Autor o tom podává dostatečně množství důkazů.

Vidmanovu studii, jež se opírá o přesný rozbor a výklad textu i o dobré znalosti odborné literatury a v níž najdeme mnoho bystrých postřehů, můžeme hodnotit jako solidní a cenný přínos k řešení otázky, jak vypadal vnitřní stav římské říše za principátu.

Josef Česka

G. M. Livšic, Kumranskije rukopisi i jich istoričeskoje značenijsje. Běloruskij gosudarstvennyj universitet V. I. Lenina, Minsk 1959. Str. 81.

Studie, již autor vydal jako monografický doplněk ke své knize „Třídní boj v Judeji a povstání proti Římu“ (Minsk 1957), je věnována rozboru a zhodnocení nejdůležitějších rukopisných dokumentů, nalezených v Judeji na pobřeží Mrtvého moře v jeskyních a rozvalinách starověkých pevností. Tento materiál i jeho charakter je naší vědecké veřejnosti znám. Z našich vědců se problémy kumranských textů zabývali J. Segert (v Archivu orientálním od r. 1954) a J. Česka (Věda a život, 1959). Livšicova kniha je pokusem o marxistickou syntézu dosavadních, ovšem zdaleka ne definitivních informací o těchto nálezech z Judejské pouště. Autor omezuje svůj rozbor na nejdůležitější, úplně již vydané fragmenty, tedy na

materiál, nalezený v jeskyni K1 (první z jedenácti jeskyní oblasti Wadi-Kumrán) a ve zříceninách pevností Chirbet-Kumrán; všimá si tedy především svitků textu Izaiášova proroctví, tzv. Rádu obce, Traktátu o válce synů světla se syny tmy, Komentáře k proroctví Abakukova a tzv. Damašského dokumentu neboli Saducejského traktátu, jenž se svým obsahem i významem ke kumránským materiálům těsně přimyká.

Úvod informuje čtenáře o nálezcích a podává nejstručnější přehled dosavadního bádání. Další šest kapitol věnuje autor jednotlivým problémům, jež vyvstávají při studiu textů: datování kumránských rukopisů, charakteristice kumránské sekty (podle údajů Rádu obce), otázce tzv. Nového společenstva v Damašku (podle Saducejského traktátu), pokusů o identifikaci kumránské sekty s některým z jiných společenství v Judeji daného období, komentářem k Abakukovi jako pramenem k dějinám Judeje a eschatologickému učení sekty (podle Traktátu o válce). V poslední kapitole a v závěru studie se zabývá otázkou významu kumránských nálezů zejména pro studium vzniku křesťanství. Knihu doprovází svědomitý poznámkový aparát a seznam pramenů a literatury.

Kladně musíme hodnotit zejména autorovu obeznanost s probíraným materiálem i s hojnou literaturou, vztahující se k jeho tématu. Livšic prostudoval literaturu sovětskou i cizí, here v úvalu všechny vyslovené seriózně a hypotézy a z marxistického stanoviska se s nimi vyrovnává. Studie je tedy cenná svými informacemi o různých řešeních dílčích otázek celé problematiky a historicko-materialistickým pohledem na ni. Nelze však zamřčít, že práce má charakter z velké části kompilační. Neptiuašit téměř nic, co by nebylo známo z dosavadní literatury, mnohdy již i z literatury populárně-vědecké. Ani Livšicovy dílčí závěry a jeho návrhy na řešení některých otázek nelze pokládat za původní, autor se většinou příklání k některému z vyslovených již múnění. To platí i o jeho polemice s názory zahraničních vědců (např. izraelského historika J. Klausnera). Cena jeho studie však spočívá, jak již bylo poznamenáno, především v tom, že v ní máme po pracích zejména sovětských historiků, publikovaných v odborných časopisech a po drobnějších rozbozech v populárně-vědeckých publikacích, první marxistickou monografií o kumránských dokumentech, dávající teoretický základ stanovisku, jež musí zaujmout marxistický vědec, který se bude tímto tématem zevrubněji zabývat. Kniha přímo vybízí k pokračování jak konstatováním, že se doposud málo opravdu pokrokových badatelů věnovalo studiu kumránských textů, tak tím, že se omezuje jen na rozbor dokumentů doposud vydaných, což je vzhledem k rukopisnému bohatství Judejské pouště zatím jen malý zlomek.

Jana Nechutová

I. D. Amusin, **Rukopisi Měrtvogo morja**, Akadēmija nauk SSSR, Moskva 1960, str. 271.

Amusinova populárně vědecká publikace o rukopisných nálezcích z pobřeží Mrtvého moře je po knize Livšicově („Kumranskije rukopisi i jich istoričeskoje značenie“, Minsk 1959) druhou monografickou studií o tomto tématu v sovětské literatuře. Amusinova práce je na rozdíl od Livšicovy podstatně rozsáhlejší, seznamuje se širší problematikou a pojednává o ní zevrubněji.

Schéma knihy je dáno pěti kapitolami, z nichž první tři jsou dále rozděleny na drobnější celky. Ústřední tematiku, nastupující prvou kapitolou, předchází úvod, jenž čtenáře informuje o historické situaci, v níž patrně rukopisy, uložené v Judejské poušti, vznikly, tedy o historii Palestiny od 2. století před naším letopočtem do 2. století našeho letopočtu, a o literární tvorbě židovstva tohoto období, zejména o vzniku knih, pojatých později do kánonu Starého Zákona. První kapitola („Historie nálezů“) podává poutavou formou historii prvního náhodného nálezů, další osudy rukopisů, objevených v téže první jeskyni Wadi-Kumrán, výsledky pátrání v dalších místech (Wadi-Murabba'at, Wadi-en-Nar nebo Chirbet-Mird, Chirbet-Kumrán, Ajn-Feškh a dalších deset jeskyní Wadi-Kumrán), kde byly nalezeny rukopisy a nado archeologické památky, důležité pro poznání života členů kumránské obce i pro chronologii. Ve druhé kapitole („Knihovna kumránské obce“) autor zevrubně popisuje nalezené biblické i nebiblické rukopisy, rozebírá jejich obsah a snaží se z něj vytěžit co nejvíce pro poznání charakteristických rysů učení a praxe kumránské obce. Dále se zde zabývá otázkou absolutní i relativní chronologie textů, popisuje metody, jichž se ke stanovení doby vzniku užívá a podává dosud získané výsledky. Třetí kapitola („Kumránská obec“) rozebírá na základě textů i archeologických dokumentů získané poznatky o hospodářství a majetkových poměrech, o organizaci, o vnitřním životě a konečně o ideologii kumránské obce.

V kapitole čtvrté („Kumránská obec a esejství“) se Amusin pokouší řešit problém identifikace kumránské sekty s některým z současných sektářských hnutí v Judeji. Vychází ze srovnání obsahu nalezených textů s údaji, jež podávají antičtí autoři, zejména Filón Alexand-